

Материалы международной
научно-практической конференции

«РОЛЬ НАУКИ В РАЗВИТИИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА - 2026»

(15.04.2026)

г.Омск

Редакционная коллегия:

Доктор технических наук, профессор Федорова Ю.В.
Доктор философии педагогических наук (PhD), доцент, Мухаммадиев К.Б.
Доктор социологических наук, доцент Смирнова Т.В.
Доктор технических наук, доцент Хайдарова С.

Г94 **РОЛЬ НАУКИ В РАЗВИТИИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА - 2024: материалы**
II международной научно-практической конференции (15.04.2026 г.) Отв. ред.
Смирнова Т.В. – Издательство ЦПМ «Академия Просвещения», Омск, 2026.

Сборник содержит научные статьи и тезисы ученых Российской Федерации и других стран. Излагается теория, методология и практика научных исследований в области информационных технологий, экономики, образования, социологии.

Для специалистов в сфере управления, научных работников, преподавателей, аспирантов, студентов вузов и всех лиц, интересующихся рассматриваемыми проблемами.

Материалы сборника размещаются в научной электронной библиотеке с постатейной разметкой на основании договора № 1412-1-2026

© Омский государственный педагогический университет (ОмГПУ) 2026
© Саратовский государственный технический университет, 2026
© Автономная некоммерческая организация "Optima Print", 2026

Ergashev Aslbek Hamza o'g'li
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Rus adabiyotshunosligi kafedrası PhD, katta o'qituvchisi
aslbek.chdpu@gmail.com

SHUKUR XOLMIRZAYEV IJODIDA BADIY TIL VA QAHRAMON PSIXOLOGIYASI

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi Shukur Xolmirzayev ijodining o'ziga xos badiiy xususiyatlari, uning asarlarida inson ruhiyati, muhabbat va hayotiy kechinmalar tasviri tahlil qilinadi. Adib qissalarida badiiy kompozitsiya, obraz yaratish, portret va tabiat tasvirlari orqali qahramonlarning ichki dunyosi ochib berilishi yoritiladi. Shuningdek, rus adabiyoti, xususan Lev Tolstoy ijodining o'zbek nasriga ko'rsatgan ta'siri ham ilmiy mulohazalar asosida talqin etiladi.

Kalit so'zlar. Shukur Xolmirzayev, badiiy kompozitsiya, obraz, portret, psixologizm, qissa, badiiy til, inson ruhiyati, muhabbat, Lev Tolstoy, o'zbek nasri.

Аннотация. В данной статье анализируются своеобразные художественные особенности творчества Шукура Холмирзаева — одного из выдающихся представителей узбекской литературы. Рассматривается изображение человеческой психологии, любви и жизненных переживаний в произведениях писателя. Также освещается раскрытие внутреннего мира героев через художественную композицию, создание образов, портретные характеристики и пейзажные описания в его повестях. Кроме того, на основе научных наблюдений интерпретируется влияние русской литературы, в частности творчества Льва Толстого, на узбекскую прозу.

Ключевые слова: Шукур Холмирзаев, художественная композиция, образ, портрет, психологизм, повесть, художественный язык, человеческая психология, любовь, Лев Толстой, узбекская проза.

Annotation. This article analyzes the distinctive artistic features of the works of Shukur Kholmirzaev, a prominent representative of Uzbek literature. It examines the depiction of human psychology, love, and life experiences in the writer's works. The study also highlights how the inner world of the characters is revealed through artistic composition, characterization, portrait, and descriptions of nature in his novellas. In addition, the influence of Russian literature, particularly the works of Leo Tolstoy, on Uzbek prose is interpreted on the basis of scholarly observations.

Keywords: Shukur Kholmirzaev, artistic composition, image, portrait, psychologism, novella, artistic language, human psychology, love, Leo Tolstoy, Uzbek prose.

Badiiy til rivoj topmas ekan, qahramonlar ham shunday kechinmalarga ega bo'lmaydi. Axir, obrazli hayot, mashaqqatli kechinmalargina yoyozuvchiga benihoya katta imkoniyat tuhfa eta oladi. Idrok qilinayotgan voqelik hamisha o'zidan oldingi sifat o'zgarishlariga ham diqqat qaratadi. Buni Sh.Xolmirzayev ijodi misolida ham anglashimiz mumkin.

“SH.Xolmirzayevning diqqat-markazida hamisha inson ruhiy dunyosini, tuyg‘u va hissiyotining inkishofi orqali odam hamda olam masalasini ochib berish turadi. Buni hech qachon yalang‘och aks ettirmaydi. Balki qahramon faoliyatining tadrijiy tasvirida badiiylilik qolipiga o‘rab, kishi ongiga yetkazadi. Qissaning qahramonlari Jamshid, Umida, Tilov va ularning ota-onalari –Jalolov, Zaynabxon. Qissani o‘qigan odam qahramonlari faoliyat ko‘rsatgan zamon va makonning tiniq tasviridan qalbi yayrab, voqealar ishtirokchisiga aylanadi. Oqibatda qahramonlari o‘y-fikri, dardlarini qalbiga singdirib, ongida tahlil qilaboshlaydi. Chunki har bir tasvir bir maqsad sari yo‘naltirilgan”. Binobarin,

qissaning bosh g'oyasi – har bir davr kishilari o'z tashvishlari bilan yashashi pirovardida, insonning go'zallik qarshisida zabt etilgan va etilmagan orzu-istaklari armonga aylanib qolish mumkinligini ham ko'rsatish sababi aks ettiriladi:

“Kimgadir tegish... Hamma bir... Tilov yaxshi yigit, ham meni sevadi, ham Jamshidning akasi... Jamshiddan o'ch olish... Bo'ldi, bas tamom!”

Umida eshikka qarab yurgan edi, tokchasida yotgan, bir vaqtlar tug'ilgan kunida Jamshid taqdim etgan Lermontovning she'rlar to'plamini ko'rib qoldi-yu, borib shart oldi, boshiga ko'tardi. Ammo muqovadagi shoir rasmiga ko'zi tushib, bo'shashdi, asta joyiga qo'ydi va shart ochdi. Ko'zi tushgan birinchi misrani o'qidi:

Men yashash istayman, istayman g'amni,
Muhabbat va baxtga achchiqma-achchiq.

Umida ichida yana takrorladi va bundan titroq barmoqlari bilan ko'zlarini bekitdi. Uning hamma o'ylari, kechinmalari go'yo bir nuqtada uchrashdi. So'ng barmoqlari orasidan qaradi. O'zini qandaydir qorli nishab betdan sirpanib, sirli, tumandan dunyoga tushib borayotganday his qildi: pastda uni kutib oluvchi qandaydir ayol sharpalari ko'rindi...”.

Mana shu ikkilanishlar qahramon taqdirini sinovdan o'tkazadi. Har ikki ora yo'lda qolgan Umida o'zi kimni sevishini bilmay, beadog' iztirob chekadi. Qissadagi eng xarakterli nuqta ham mana shu lavhada joylashgan. Yoshlikdan birga o'ynab-o'sib katta bo'lgan uchta do'st orasidagi samimiy munosabatlarga asta-sekinlik bilan darz keta boshlaydi. Qissadagi vislosiz ishq, erisholmagan pok muhabbat kechinmalari, dashtu dalalarda o'tgan sohir orzular o'quvchini juda qayg'uga soladi. Kitobni bir o'tirishda mutolaa qilish mumkindir. Masala shundaki, davr muammolarini haqqoniy chizib berish, ayniqsa, tabiat manzaralari bilan uyg'un bir alfozda ko'rsatish faqatgina mahoratli yozuvchilar qo'lidan kelishi shubhasiz. Shuni qayd etish lozimki, L.Tolstoy boshlab bergan tadrijiy an'ana juda ko'plab yozuvchilarga ilhom va shijoat bergani rost. Buni yillar

davomida sayqallab, sinchiklab o‘rganish, o‘z ustida tinimsiz mehnat olib borish lozimligini unutmaslik lozim.

“Kompozitsiyaning mohiyati, funksiyasi va ahamiyati haqida qarashlar mushtarak bo‘lsa-da, uning elementlari – kompozitsion birliklar masalasida turlicha fikrlar mavjud. Jumladan, ayrim mutaxassislar asarning bitta tasvir shakli (rivoya, tavsif, dialog, monolog, ichki monolog, maktub, lirik chekinish kabi) saqlangan qismini, boshqa birliklari esa uning bitta nuqtai nazaridan tasvirlangan qismini bitta kompozitsion birlik hisoblaydilar. Shuningdek, kompozitsiyani asar nutqiy qurilishidan kelib chiqqan holda tavsiflash an’anasi ham mavjud. Xullas, manbalarda o‘rganilayotgan masala bo‘yicha qarashlarning bir-biridan farqlanishini hamisha yodda tutish, ularni tanqidiy-qiyosiy yogdoshgan holda o‘zlashtirish maqsadga muvofiqdir”. Binobarin, kompozitsion birliklar modusi har bir asarda yozuvchi ijodiy konsepsiyasi, maqsadi, ifodalash manerasi, matn tarkibi, g‘oya va mazmun birligi bilan chambarchas bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Nutq qurilishidan boshlab, badiiy voqelikkacha, muallif pozitsiyasi bilan yaxlitligi – kompozitsion unsurlar tabiatini belgilaydi.

Yozuvchi L.Tolstoyning “Hojimurod” qissasidagi badiiy bo‘yoqdorlik negizida u doim tinchlik tarafdori ekanligini, insoniyat bir-biriga dushman emas, do‘st va kamarbasta bo‘lib yashash lozimligini uqtirib, shunga amal qilib yashaganligida ko‘rinadi. Savol tug‘iladi? Graf Tolstoy ni nega bunchalik Hojimurod qismati qiziqtiradi? Uningsiz ham ko‘plab mashhur asarlar yozib, elga ancha tanilib ulgurgan, o‘z qo‘llari bilan Nobel mukofotini keskin rad etganligining sabablari nimada? Yozuvchi butun insoniyatga bo‘lgan muhabbatini o‘z asarlari bilan izhor qilarkan, hali ko‘nglining kemptikliklarida bu qadar ayanchli iztiroblar izlari yashayotganini bilish qiyin emas:

“Hojimurod, o‘z qahramonliklari bilan dong chiqargan, biror yoqqa borganida tug‘ ko‘targan, atrofida ot o‘ynatib, uni kuzatib boruvchi o‘nlab muridlarsiz yurmaydigan Shomilning noibi edi. Hozir u, ostidan miltiq turtib chiqib turgan kigiz chakmonga o‘ralgan, quloqchinini bostirib kiygan holda,

mumkin qadar o‘zini tanitmaslikka tirishib, yo‘lda uchragan ovul ahllarining yuzlariga o‘ynoqi qora ko‘zlari bilan yashirin nazar tashlab, bittagina muridi bilan bormoqda edi.

Hojimurod ovulning o‘rtasiga kelgach, guzarga chiqadigan yo‘l bilan ketmasdan, chapga – tor ko‘chaga burildi. U, tepalikdagi ikkinchi uyning oldiga kelgach, atrofiga qaranib to‘xtadi. Uy oldidagi bostirmada hech kim yo‘q, tomda esa yaqindagina suvalgan mo‘rining orqasida po‘stinga o‘ralgan bir kishi yotar edi. Hojimurod u kishini qamchisining sopi bilan turtdi va qattiq yo‘taldi. Po‘stin ostidan boshida tungi qalpoq, ustida yag‘iri chiqib ketgan eski nimcha kiygan bir chol ko‘tarildi. Cholning kipriksiz ko‘zlari qizil va namli edi, u yopishqoq ko‘zlarini ochmoqchi bo‘lib pirillatdi. Hojimurod odatdagi salom alaykumni aytgach, yuzini ochdi”.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Lev Tolstoy. Hojimurod. –T., G‘.G‘ulom nomidagi adabiyot va san’at nashriyoti. 1978. –B2-3.
2. Rasulov A. Badiiylik – bezavol yangilik. –T., Sharq. 2007. –B.186-187.
3. Xolmirzayev Sh. O‘n sakkizga kirmagan kim bor? –T., “Yozuvchi”. 1998.-B.8.

	ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕТРАДИЦИОННЫХ ТЕХНИК РИСОВАНИЯ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	
18.	Яннуров Э.Э. ИССЛЕДОВАНИЕ ПОНЯТИЙ И СТРУКТУРЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕЖИМОВ	111
19.	Юсупова Ф.М МАДАНИЯТЛАРАО МУЛОҚОТ КОМПЕТЕНЦИЯСИ – ЗАМОНАВИЙ ФАН СИФАТИДА	119
20.	Ergashev Aslbek Hamza o'g'li SHUKUR XOLMIRZAYEV IJODIDA BADIY TIL VA QAHRAMON PSIXOLOGIYASI	125
21.	Eshniyazov Azamat Matkarimovich Ibraximova Sarvinoz Odamboy qizi OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TALABALAR CHIDAMLILIGINI RIVOJLANTIRISHDA SPORT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHNING SAMARALI YO'LLARI	130
22.	Eshboyeva Farog'at Abdullayevna STEAM TA'LIM DASTURI ASOSIDA O'QUVCHILARDA 4 K KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH USULLARI	136